

Barbora Vlčková: Pohádkové motivy v epice druhé poloviny 19. století
(posudek oponenta bakalářské práce)

Barbora Vlčková předložila k obhajobě velmi pěknou bakalářskou práci. V historizujícím úvodu sleduje počátky sbírání lidových pohádek a jejich první beletristická zpracování. Všimá si rozdílů mezi pohádkou Erbenovou a pohádkou Boženy Němcové (Erben směřuje k rekonstrukci mytického jádra pohádky, Němcová své vyprávění opírá o reálnou lidovou základnu společnosti).

Následně se zabývá proměnou vztahu k folklóru v české společnosti druhé poloviny 19. století. Domnívám se, že tady by stačilo jediné slovo – objektivizace. Společnost přestává hledět na folklórní témata jako na vzory k nápodobě, nepokouší se už s lidovou kulturou splynout nebo se jí přizpůsobit (jako např. v ohlasové poezii), ale folklór se stává objektem zájmu badatelského a sběratelského, něčím, co stojí mimo přítomnou existenci a co tedy může být „použito“. Autorka práce si je tohoto faktu ostatně dobře vědoma, když píše, že „do kulis folklórní tvorby [...] byla stále častěji zasazována témata řešící existenciální a sociální problémy v soudobé společnosti“.

V další části práce Vlčková na základě Proppova funkčního přístupu konstruuje základní pohádkový syžet, s nímž potom konfrontuje dvě epické básnické skladby ze druhé poloviny 19. století – Heydukův *Dědův odkaz* a Zeyerovu *Libušu* z cyklu *Vyšehrad*.

V rozboru Heydukovy básně nalézá prvky univerzálního pohádkového syžetu např. v postavě hrdinova dědečka jako typu pohádkového pomocníka, v ústředním motivu porušení příkazu, v postavách mstících se vesničanů jako pohádkových škůdců a v determinovanosti jednání postav. Tato část práce je zvláště cenná originálními interpretačními postřehy: autorka si všimá postavení hudby v básni jako krásy, která přesahuje moc člověka i přírody a která harmonizuje jejich rozpory, a originálně interpretuje motiv houslí, v němž se slučuje lidová moudrost (vložená do nich dědečkem), moudrost přírody (přidaná jim vílou) a tragická životní zkušenost romantického poutníka-pěvce.

Obdobné prvky pohádkového syžetu shledává autorka i v *Libuši* ze Zeyerova *Vyšehradu*. Také zde nachází základní situace ústního vyprávění, postavy škůdců i pomocníků, prsten jako hledaný kouzelný předmět a osudovou předurčenost dějů i postav. Přítomnost pohádkových motivů ve *Vyšehradu* je nepochybná, pro mne ale byla podstatná zmínka na s. 32, že „pohádkových atributů Zeyer [...] využívá hlavně z důvodu estetizace“. Je zjevné, že na celý *Vyšehrad* lze daleko spíše nahlížet jako na paramýtus, což ostatně dobře

vnímá i autorka práce, když připomíná, že ústřední hrdinové jsou božské nebo polobožské postavy, že se zde vyskytují personifikované přírodní síly i bytosti na hranici přírodního a lidského (žena-vlčice), že v rozvržení postav se uplatňují prvky solárního mýtu, když implikuje, že z hlediska časoprostorové situovanosti se před námi otevírá obraz mytického „zlatého věku“ atd. Motivacemi této rekonstrukce národního mýtu u Zeyera se autorka hlouběji nezabývá, ale alespoň připomíná, že celý *Vyšehrad* vznikl jako reakce na dobovou situaci rozpadající se národní jednoty a skepse k budoucnosti.

V závěru se potom zabývá způsoby individuace postav, hlavně v souvislosti s „archetypálními“ moudrými starci – dědečkem z Heydukovy básně a pěvcem *Lumírem* z *Vyšehradu*. Potom se ještě několikerým způsobem pokouší definovat vztah pohádky a mýtu v obou básních. V několika řádcích na s. 38 dojde nejprve k závěru, že oba autoři „používají pohádku jako nástroj zliterárnění mýtu“, ale hned pod tím, že „pomocí pohádkových postupů vytvářejí iluzi mytického světa“. Obě tvrzení jsou zdánlivě protichůdná – ale domnívám se, že je možné, že obě postihují podstatné intence analyzovaných básní. Kdybych měl přidat svůj názor, řekl bych, že oba autoři proměňují svou látku v mýtus – Heyduk mytizuje individuální lidský osud, Zeyer aktualizuje mytický obsah kolektivní pověsti.

Po formální stránce je práce téměř bez problémů a až na občasné vyšínutí z vazby („závist z hrdinova úspěchu“, „syžet není podmíněn pohádkové výstavbě“) je i dobře stylizovaná. V elektronické podobě jí chybí prvních pět stran. Nevyniká rozsahem, ale originálními interpretační postřehy, které jsou smysluplně vztaženy k celku. Již pro tyto postřehy ji doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení známkou výborně.

V Praze, 4. 9. 2011

PhDr. Václav Vaněk, CSc.